Основи програмування та алгоритмічні мови.

Отыщи всему начало, и ты многое поймешь.
Козьма Прутков

Про курс

- Мета;
- Що будемо робити;
- Як будемо працювати;
- Контроль;

Література

Розробка алгоритмів, програмування, система програмування.

- Прата С. Язык программирования C++. Лекции и упражнения. М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007.
- Дейтел Х., Дейтел П. Как программировать на C++.
- Вирт Н. Алгоритмы и структуры данных. - М.: Мир, 1989.
- Абрамов С.А., Зима Е.В. Начала информатики. - М. : Наука, 1989.
- Прохоренок Н.К. Программирование на C++ в Visual Studio 2010 Express. 2010.

Знайомство

- П І Б.
- Де, коли, що закінчили?
- В яких позашкільних формах навчання приймали участь? Досягнення?
- Якими мовами програмування володієте? Ваша оцінка.
- Якими задачами з програмування займалися?
- Які розділи математики, задачі привертають Вашу увагу?
- Побажання.

Алгоритм

Незважаючи на розвиток інформаційних технологій, технологій розробки програм, основним поняттям програмування є ***алгоритм***.

Алгоритм – скінчена послідовність інструкцій виконавцю для розв`язання поставленої задачі.

Властивості алгоритму:

- Однозначність;
- Масовість;
- Детермінованість;
- Коректність;
- Скінченність;
- Ефективність.

Приклад

Обчислення дійсних коренів квадратного рівняння $ax^2 + bx + c = 0$, заданого коефіцієнтами a, b, c (при умові, що $a \neq 0$).

Алгоритм

1. Прочитати коефіцієнти a, b, c.
2. Обчислити дискримінант
   $d = b^2 - 4ac$.
3. Якщо $d > 0$, обчислити
   $x_1=(-b-\sqrt{d})/2a$, $x_2=(-b+\sqrt{d})/2a$
   та написати ці числа,
   інакше, якщо $d = 0$, обчислити
   $x =-b/2a$ і написати це число,
   інакше написати “дійсних коренів немає”.

Алгоритм

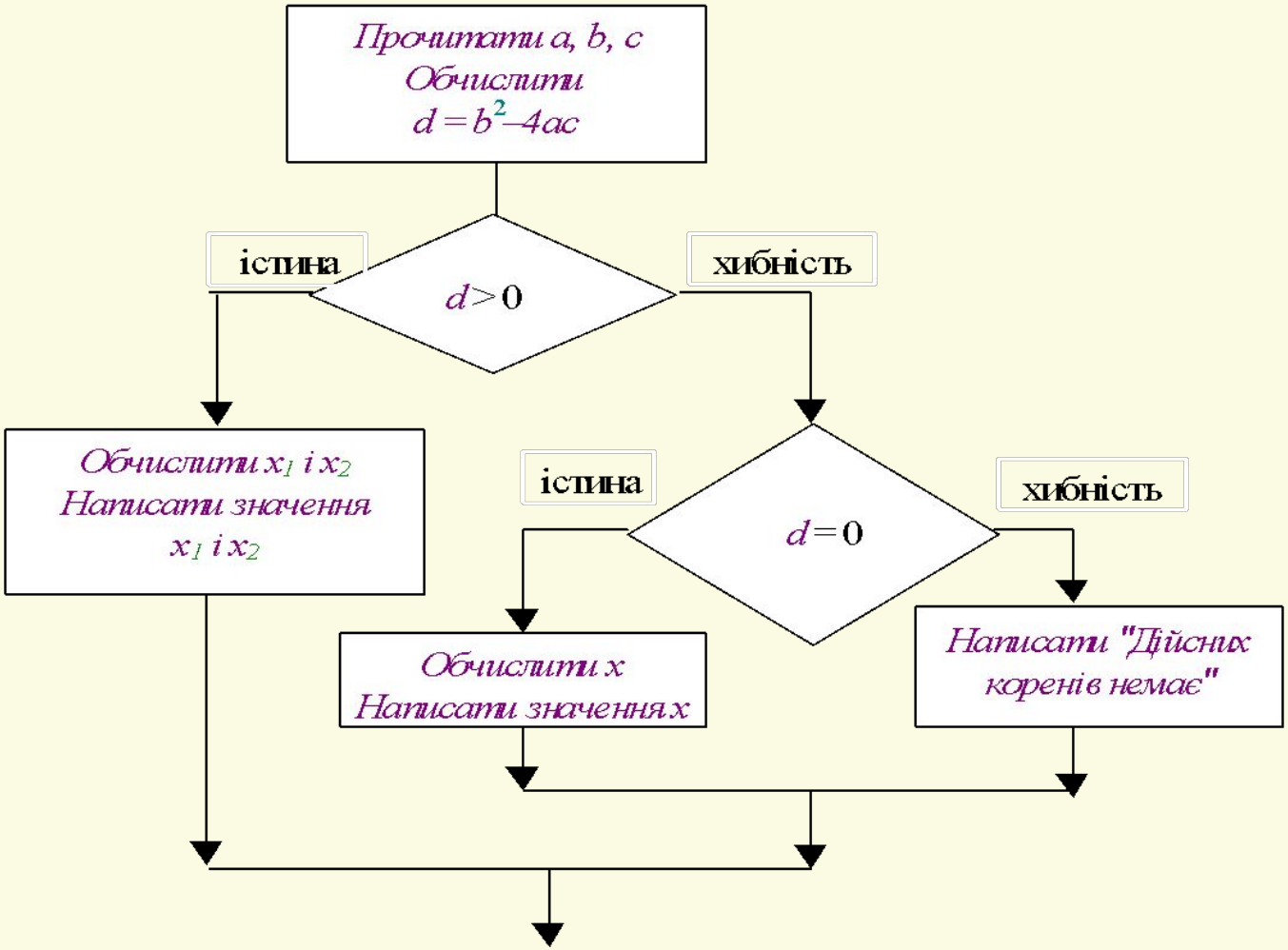
Прочитати a, b, c
Обчислити
d = b^2 – 4ac
істина
d > 0
хибність
Обчислити x1 і x2
Написати значення
x1 і x2
істина
d = 0
хибність
Обчислити x
Написати значення x
Написати "Дійсних
коренів немає"

Приклад

Алгоритм Евкліда для обчислення найбільшого спільного дільника двох натуральних чисел.

Позначимо найбільший спільний дільник чисел a і b через НСД(a, b), а остачу від ділення a на b — через $a \bmod b$.

Алгоритм Евкліда оснований на тому, що НСД(a, b) = НСД(b, $a \bmod b$), якщо $b \neq 0$, і НСД(a, b) = a, якщо $b = 0$.

Наприклад, НСД(12, 5) = НСД(5, 2) = НСД(2, 1) = НСД(1, 0) = 1.

Алгоритм

1. Прочитати натуральні числа *a* і *b*.
2. Поки *b* > 0, виконувати такі дії:
   початок дій
   обчислити *c* = *a* mod *b*;
   значення *a* замінити значенням *b*;
   значення *b* замінити значенням *c*;
   кінець дій.
3. Написати значення *a*.

Алгоритм

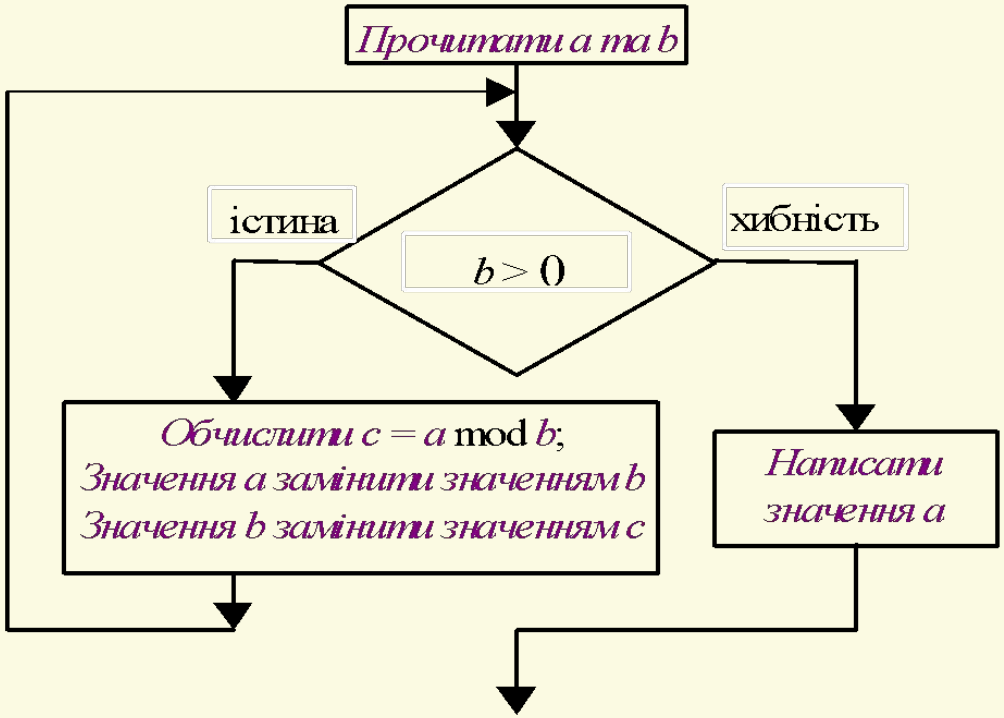
Прочитати a та b
істина
b > 0
хибність
Обчислити c = a mod b;
Значення a замінити значенням b
Значення b замінити значенням c
Написати значення a

Задачі

- Для дійсних додатних чисел a, b, c з`ясувати, чи існує трикутник з вказаними довжинами сторін. Якщо трикутник існує, відповісти - чи є він гострокутним.
- Перевірити, чи мають три заданих цілих числа однакову парність.
- Обчислити дробову частину середнього геометричного трьох заданих додатних чисел.
- Дано дійсне число a. Знайти найменше n, що $1 + 1/2 + 1/3 + \ldots + 1/n > a$.

Комп’ютери та програми

ПК = АЧ + ПЗ

АЧ - виконавець програм. Вимоги:

- обробка (обчислення);
- збереження (пам`ять);
- спілкування.

Визначають логічну структуру ПК з погляду програміста (*архітектура фон Неймана*).

Структура комп’ютера

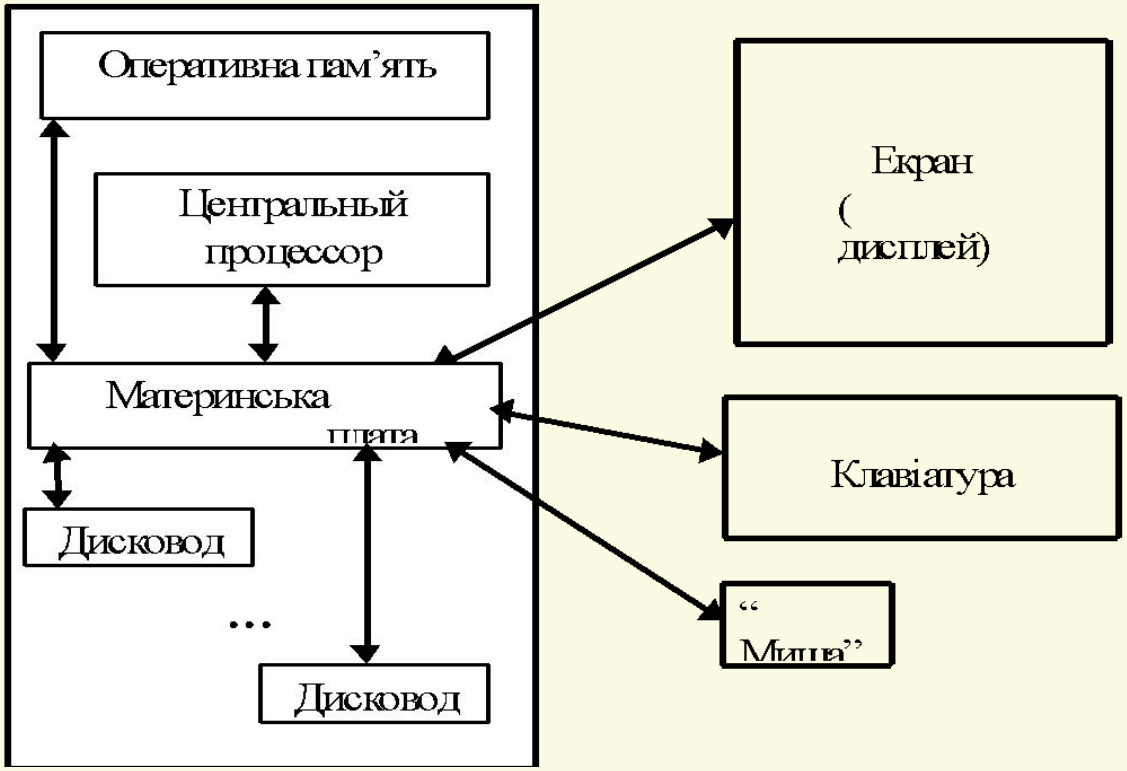

Структура комп’ютера

Основні частини процесора — це арифметико-логічний та керуючий пристрої, а також регістрова пам’ять.

Процесор має *кеш-пам’ять* (декілька рівнів).

Основна пам’ять: постійна (ROM), оперативна (RAM).

Внутрішня пам’ять: основна, регістрова, кеш-пам’ять.

Зовнішня пам’ять. Носії. Контролери. Порти.

Дані та програми

Файли, формати (певні правила).

Системи числення з основами 10, 2.

Бім (*bit*, або *bi*nary digi*t* — двійкова цифра).

Байт - 8 послідовних бітів. Він може мати $2^8 = 256$ станів (ціле число від 0 до 255). Ці самі стани байта можуть розглядатися як числа від –128 до 127 (їх кількість теж 256), символи, логічні значення або щось інше.

Оперативна пам’ять - послідовність байтів, в якій кожний байт має свій номер — *адресу*.

Дані та програми

Кбайт (“кілобайт”, 2^{10} = 1 024 байт),

Мбайт (“мегабайт”, 2^{20} = 1 048 576 байт)

Гбайт (“гігабайт”, 2^{30} = 1 073 741 824 байт).

- *Існує жарт: фізик вважає, що кілобайт це тисяча байтів, а програміст вважає, що кілометр це тисяча двадцять чотири метри.*

Регістри процесора можуть мати від одного до десяти байт. Обсяг кеш-пам’яті вимірюється десятками й сотнями Кбайт, а оперативної — сотнями Мбайт, кількома Гбайтами.

Дані та програми

Машинні команди, як і дані, також записуються в RAM. Вони являють собою вказівки типу: “прочитати число за даною адресою пам’яті в даний регістр”, “додати два числа з даних регістрів і запам’ятати суму в даному регістрі”, …

Дії процесора (“прочитати”, “скласти” і т.п.) задаються в командах *кодами операцій*. Система команд, які можуть виконуватися процесором, називається *машинною мовою*.

Команда : КОП Адр1 Адр2 Адр3

Приклад

Припустимо, що 8200, 8204 та 8248 — адреси оперативної пам’яті, де записані числа, 001 та 002 — номери регістрів, операція “*прочитати*” задається кодом 08, “*записати*” — 09, “*додати*” — 01, “*виконати команду*” — 22.

Щоб додати два числа, що записані за адресами 8200 і 8204, запам’ятати суму за адресою 8248 і після цього виконати команду, записану за адресою 15 376, процесор має виконати таку послідовність команд.

Приклад

08 8200 001
    08 8204 002
    01 001 002 001
    09 001 8248
    22 15376

Висновки - програми послідовності інструкцій з обробки даних. Програми записуються за певною системою, мовою зрозумілою комп’ ютеру.

Програми у пам`яті

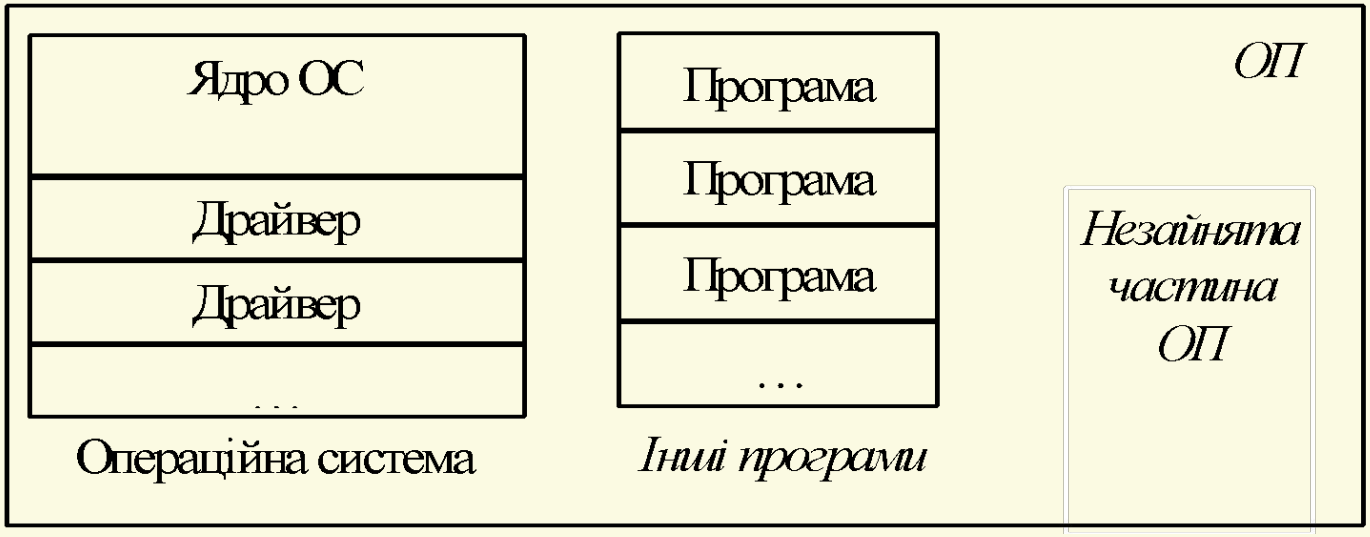

Завантаження програм

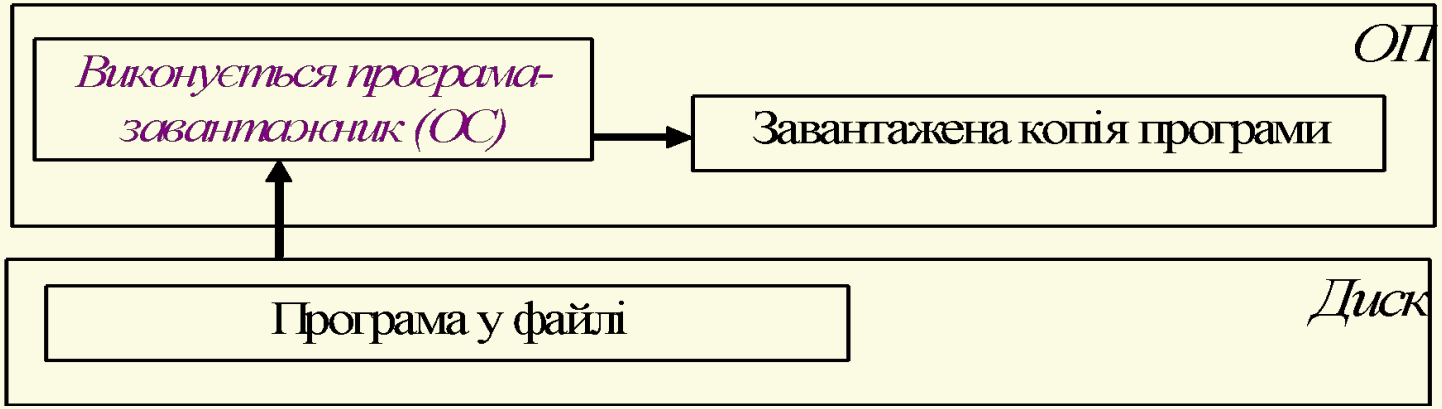

Засоби створення програм

ІСТОРІЯ:

- Пульт-комутатор;
- Машинні команди;
- Асемблери;
- Машино-незалежні мови високого рівня (FORTRAN - FORmula TRANslation);
  (~ 1 000 рядків-операторів)
- Структурне програмування (Pascal, C, ...);
  (~ 10 000 рядків-операторів)
  універсальні мови програмування
- ООП.

Приклад

```
RD AX, A  ;прочитати число за адресою A
  до регістра AX
  RD BX, B  ;прочитати число за адресою
  B до регістра BX
  ADD AX, BX  ;додати числа з регістрів
  AX і BX, суму записати в AX
  WR C, AX  ;записати число з регістра
  AX за адресою C
  GOTO NEXT  ;перейти до виконання
  команди за адресою NEXT
```

Приклад

```
Z=X+Y
  GO TO 315
```

Етапи роз`язання задачі

- Постановка задачі;
- Специфікація задачі (формалізація, ТЗ);
- Математичні моделі та методи;
- Проектування програми;
- Кодування;
- Налагодження;
- Тестування;
- Документування;
- Впровадження.

Ітеративний характер процесу.

Інструменти

- Технології проектування;
- Системи програмування.

Переклад та виконання програм

Необхідність перетворення (перекладу) програм з форми “мов високого рівня” у “машинні команди”.

Програми - транслятори:

- Компілятори;
- Інтерпретатори;
- Поєднання підходів.

Компілятор

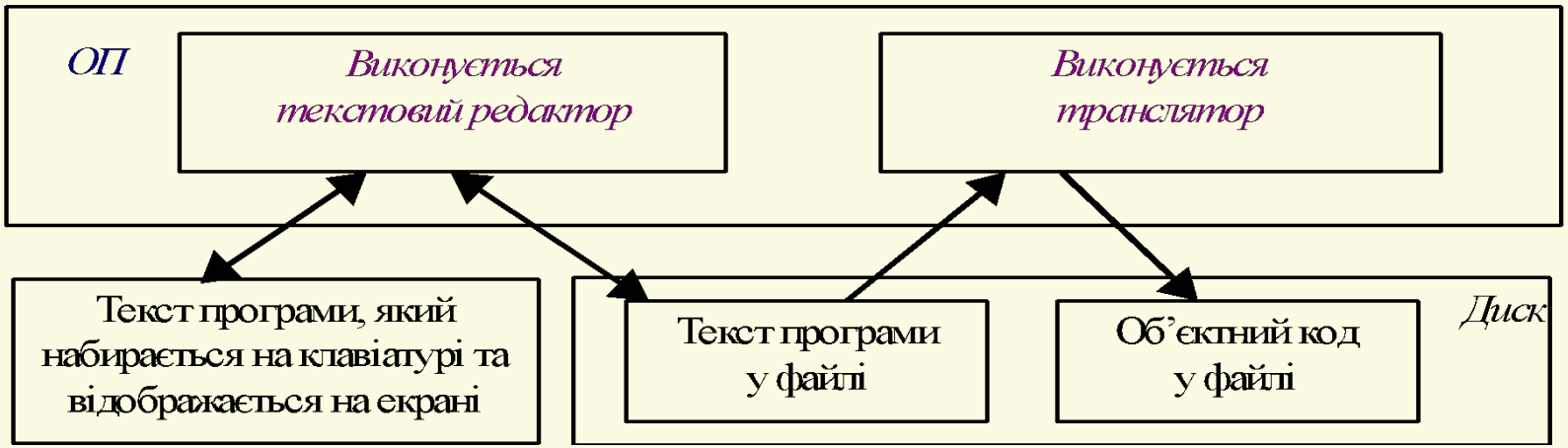
ОП
Виконується текстовий редактор
Виконується транслятор
Текст програми, який набирається на клавіатурі та відображається на екрані
Текст програми у файлі
Об'єктний код у файлі
Диск

Створення машинної програми

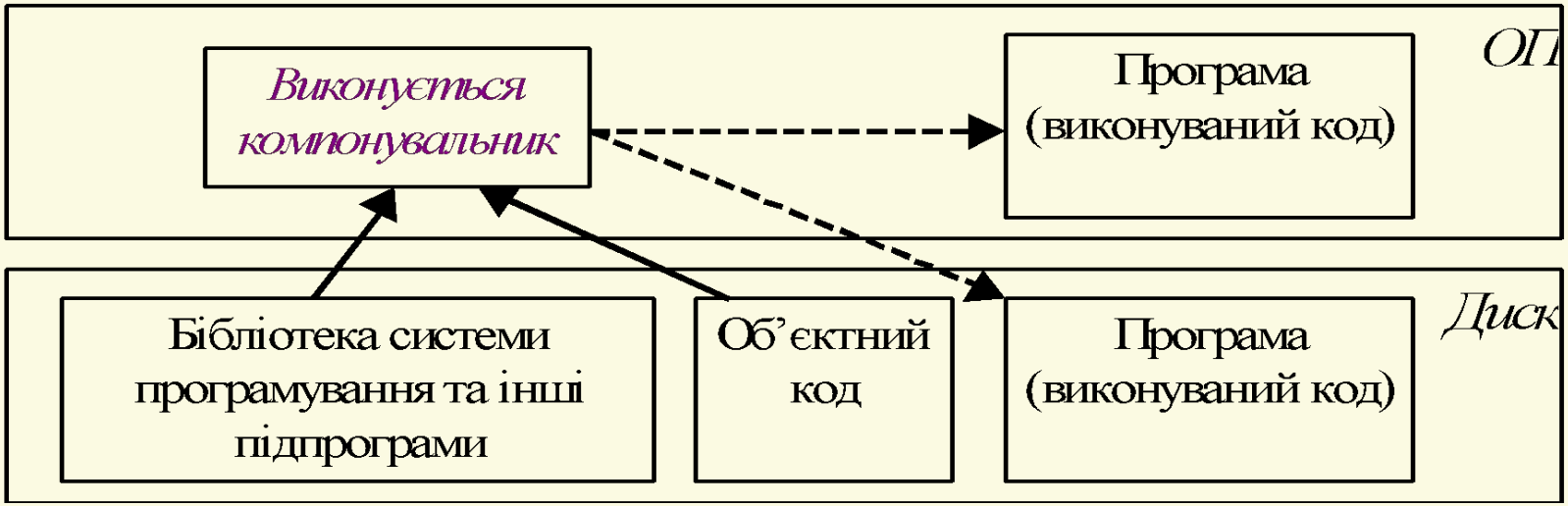

Інтерпретатор

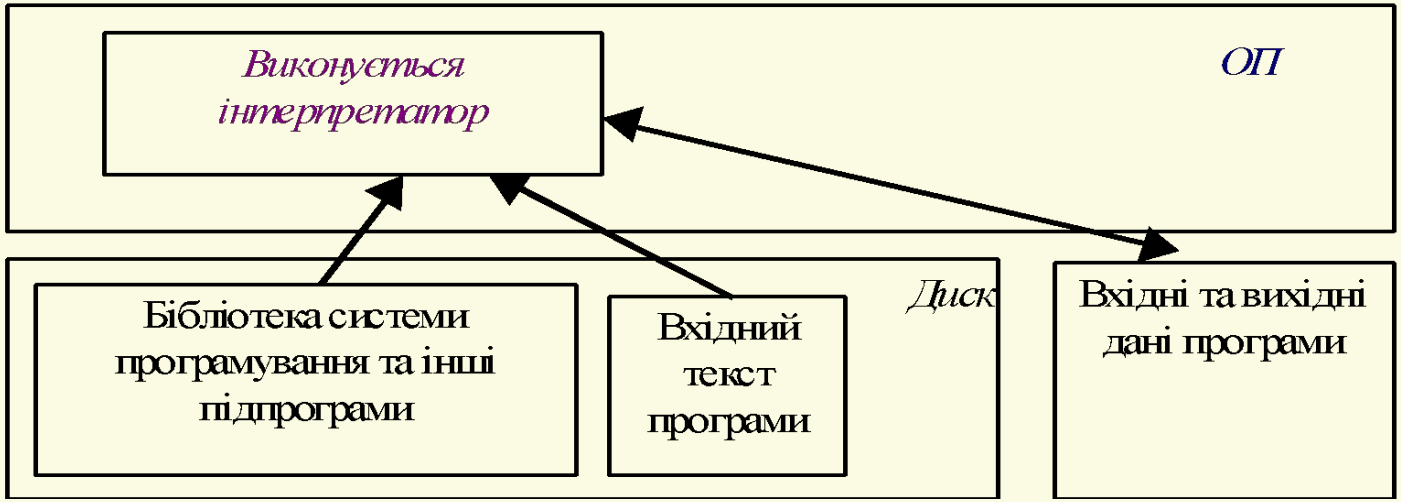

Поєднання підходів

Системи числення

Системи запису чисел:

- непозиційні (римська - I, V, X, L, C, M, ...);
- позиційні (10, 2, 8, 16, 3, ...), (наприклад -1357).

Запис $x_n x_{n-1} \ldots x_1 x_0, x_{-1} x_{-2} \ldots x_{-m}$ в системі з основою P -

$$x_n P^n + x_{n-1} P^{n-1} + \ldots + x_1 P + x_0 + x_{-1} P^{-1} + x_{-2} P^{-2} + \ldots + x_{-m} P^{-m}$$

Приклади

$512_{10} = 5\times10^2 + 1\times10^1 + 2\times10^0;$

$(512{,}346)_{10} = 5\times10^2 + 1\times10^1 + 2\times10^0 + 3\times10^{-1} + 4\times10^{-2} + 6\times10^{-3};$

$(10011)_2 = 1\times2^4 + 0\times2^3 + 0\times2^2 + 1\times2^1 + 1\times2^0;$

$(10{,}011)_2 = 1\times2^1 + 0\times2^0 + 0\times2^{-1} + 1\times2^{-2} + 1\times2^{-3}$

$(1BC)_{16} = 1\times16^2 + 11\times16 + 12$

$(1B{,}C)_{16} = 1\times16^1 + 11\times16^0 + 12\times16^{-1}$

$(257)_8 = 2\times8^2 + 5\times8 + 7$

$(12{,}2)_3 = 1\times3^1 + 2\times3^0 + 2\times3^{-1} = 5{,}(6)_{10}$

Запис числа у системі з основою P

???

Системи з основами 2, 8, 16

- $2 \leftrightarrow 8 \quad 8 = 2^3 = (1000)_2$,

  0 — 000, 1 — 001, 2 — 010, 3 — 011,
  4 — 100, 5 — 101, 6 — 110, 7 — 111.

- $2 \leftrightarrow 16 \quad 16 = 2^4 = (10\,000)_2$,

  0 — 0000, 1 — 0001, 2 — 0010, 3 — 0011,
  4 — 0100, 5 — 0101, 6 — 0110, 7 — 0111,
  8 — 1000, 9 — 1001, *A* — 1010, *B* — 1011,
  C — 1100, *D* — 1101, *E* — 1110, *F* — 1111.

Арифметичні операції в системах числення

$$\begin{array}{r} (1100) \\ +\ 11 \\ \hline 1001 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} (1110) \\ +\ 777 \\ \hline 1062 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} (1010) \\ +\ 38C \\ \hline D36 \\ \hline 10C2 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 1101 \\ 1011 \\ \hline 1101 \\ 11010 \\ 1101000 \\ \hline 10001111 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 29 \\ 19 \\ \hline 261 \\ 29 \\ \hline 551 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times\ 35 \\ 23 \\ \hline 127 \\ 72 \\ \hline 1047 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 1D \\ 13 \\ \hline 57 \\ 1D \\ \hline 227 \end{array}$$

Задачі

- Розглянути приклади переходу між записами чисел у системах числення з різною основою.
- Розглянути виконання арифметичних операцій у системах числення з різною основою.

Подання цілих чисел

Форми (коди):

- беззнакова

N байтів (1,2,3,4) - від 0 до $2^{8N}-1$.

- Знакова (старший біт - знак числа 0 -”+”, 1- “-”)
  - прямий код (додатні числа, 0000…0 - 0111…1);
  - додатковий (від`ємні числа);

від`ємне число A → прямий код |A| → обернений код R(A) + 1 → додатковий код

Приклад

Додатковий код числа −144.

Прямий двобайтовий код 0000 0000 1001 0000

Обернений — 1111 1111 0110 1111

Додатковий код — (+1) 1111 1111 0111 0000

Приклади

Число	Код	Число	Код
$2^{8N-1}-1$	011…11	-1	111…11
$2^{8N-1}-2$	011…10	-2	111…10
…	…	…	…
1	000…01	$-2^{8N-1}-1$	100…01
0	000…00	-2^{8N-1}	100…00

Принципи подання дійсних чисел

Дійсні числа найчастіше подаються у вигляді <*знак*><*порядок*><*мантиса*> (4, 6, 8, 10 байтів).

Пам`ять - 1 + d + r = 8N біт. Значення - s, e, m.

Знак “+” - 0; “-” - 1.

Порядок справжній - $e - (2^{d-1} - 1)$;

Мантиса - $1 + m \times 2^{-r}$ *(нормалізована форма);*

Приклад

Число - –12,375 ; N - 2 ; $d = 5,\ r = 10$

Зсув порядку $2^{5-1} - 1 = 2^4 - 1 = 15;$

$-12.375 = (-1100{,}011)_2 = (-1{,}100011)_2 \times 2^3$

$t = 3,\ m_1 = 0{,}100011$

$\Rightarrow \quad s = 1, \quad e = 3 + 15 = 18 = (10010)_2$

$m = 1000110000$

1 10010 1000110000

Приклад

Число - 0,1. N - 2 ; $d = 5,\ r = 10$

$0{,}1 = (0{,}0001100110011001100\ldots)_2$.

Після нормалізації та округлення -

$(1{,}1001100110) \times 2^{-4}$

$e = -4 + 15 = 11 = (01011)_2$

0 01011 1001100110

!Число 0,1 представляється не точно.

Висновок

Розглянули лише один із багатьох різних способів подання дійсних чисел. Розташування й довжини полів, а також їх обробка у поданні дійсних чисел можуть відрізнятися.

Дійсні числа, що подаються в комп'ютері, за будь-якого подання утворюють *обмежену підмножину множини раціональних чисел.*